

Nr 42.

Av herr **Bärg** m. fl., om *höjt anslag till undervisnings- och upplysningsverksamhet för nykterhetens främjande m. m.*

Under åttonde huvudtiteln (sid. 618—625) i årets statsverksproposition har Kungl. Maj:t äskat vissa anslag till nykterhetens främjande genom undervisnings- och upplysningsverksamhet.

På åtskilliga punkter har emellertid Kungl. Maj:t beskurit icke allenast de belopp respektive sällskap och institutioner begärt utan i vissa fall också de lägre belopp, som kungl. skolöverstyrelsen förordat. Likaså har Kungl. Maj:t minskat eller helt uteslutit vissa belopp, varom kungl. skolöverstyrelsen själv hemställt.

Kungl. skolöverstyrelsen hade förordat begäran, att anslaget till motorförarnas helnykterhetsförbund måtte höjas från nu utgående kronor 3 000 till kronor 5 000, under det Kungl. Maj:t fasthåller vid det nu utgående beloppet.

Centralförbundet för nykterhetsundervisning — den svenska nykterhetsrörelsens centralorganisation för upplysningsarbetet i alkoholfrågan — hade hos Kungl. Maj:t anhållit om ett förhöjt anslag från kronor 120 000 till kronor 180 000 såsom bidrag från statens sida till föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande. Kungl. skolöverstyrelsen hade för sin del förordat en höjning till kronor 170 000, vari då även inräknades ett belopp å kronor 20 000 speciellt för bidrag till upplysningsverksamhet om alkoholens inverkan på trafiksäkerheten. Kungl. Maj:t hemställer om ett belopp å kronor 140 000.

Kungl. skolöverstyrelsen hade föreslagit, att det belopp å kronor 5 000, som för närvarande står till Kungl. Maj:ts förfogande för främjande av nykterhet, skulle höjas till kronor 10 000, under det att Kungl. Maj:t för sin del äskar allenast det nu utgående beloppet.

Kungl. skolöverstyrelsen hade slutligen föreslagit ett engångsanslag å kronor 18 000 för inköp av 35 000 exemplar av den för statsmedel och på Kungl. Maj:ts uppdrag av skolöverstyrelsen nyligen utgivna handledningen för lärare vid nykterhetsundervisningen i syfte att möjliggöra handledningens utdelning bland alla lärare vid rikets samtliga undervisningsanstalter. Kungl. Maj:t har icke ansett sig böra biträda hemställan om anslag för detta ändamål.

Vad först angår den begärda ökningen av anslaget till *motorförarnas helnykterhetsförbund* torde det vara tillräckligt erinra om den betydelse detta

förbunds verksamhet måste tillmätas i arbetet för motverkande av de trafikolyckor, som tyvärr alltför ofta stå i samband med alkoholförtäring. Förbundet söker som bekant vinna anslutning på frivillighetens väg bland chaufförer och andra motorförare för helavhållsamhet från rusdrycker såväl under som utanför tjänsten, ett strävande, som långt utanför absolutisternas egna led tillvunnit sig erkännande och sympatier bland allmänheten. Förbundet söker främja sitt syfte dels genom organisatoriska åtgärder för vinnande av allt flera medlemmar, dels genom föredrag och skriftspridning, dels genom utgivning av tidningen »Motorföraren».

Med hänsyn till de alltmer ökade kostnader, som det växande arbetet måste åsamka förbundet, anse vi det vara välbetänkt, att statsmakterna lämna det ytterligare stöd, som nu begäres.

I sin skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förhöjning av anslaget till understöd åt föreläsnings- och instruktionsverksamheten för nykterhetens främjande hade centralförbundet för nykterhetsundervisning bl. a. anfört följande:

»Behovet av sådana föreläsningar har dock ökat i avsevärd grad, varför anslaget för budgetåret 1927—1928 var förbrukat redan i februari 1928, och ha alltså alla rekvisitioner om statsbidrag efter denna tid och till 1 juli måst avslås. Anslaget har alltmera börjat tagas i anspråk av nykterhetsnämnder, skolor m. fl., vilka enligt skolöverstyrelsens bestämmelser ha rätt till ersättning för samtliga kostnader, och flera organisationer hava anhållit om samma rättighet, bl. a. röda korsets socialhygieniska sektion.

På grund av remiss inlämnade centralförbundet den 4 februari i år till Eders Kungl. Maj:t en framställning rörande åtgärder för spridandet av upplysning bland motorfordonsförare om alkoholbrukets inverkan på trafiksäkerheten. Detta utlåtande hade förberetts av en för ändamålet tillsatt sakkunnigekommitté under ordförandeskap av landshövding Sven Lübeck. På kommitténs hemställan förordade centralförbundet en proposition till innevarande års riksdag om ett anslag å kronor 20 000 för anordnandet av föreläsningar om alkoholen och trafiksäkerheten. Sakkunnigekommittén yttrade härom, att för framtiden torde detta anslag böra ingå i det statsanslag, som utgår till föreläsningsverksamheten i nykterhetsfrågan för närvarande 120 000 kronor per budgetår. Detta anslagsbehov tillika med de förutnämnda ökade kraven på föreläsningsverksamheten ifråga gör, att centralförbundet anser sig böra hemställa om en förhöjning av anslaget från nuvarande 120 000 till 180 000 kronor.»

Såsom ovan redan omförmäls, tillstyrkte kungl. skolöverstyrelsen en förhöjning till kronor 170 000, alltjämt under förutsättning, att däri även inräknades ett anslag å kronor 20 000 för upplysning om alkohol och trafiksäkerhet. Med anledning av den föreslagna nedsättningen med kronor 10 000 anförde centralförbundet för nykterhetsundervisning ytterligare i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 4 december 1928 bl. a. följande:

»I motsats till kungl. skolöverstyrelsen nödgas emellertid centralförbundet för sin del bestämt vidhålla, att — med hänsyn till behovet av föreläsnings- och instruktionsverksamheten i övrigt — ett anslag å kronor 180 000 är väl motiverat. Överstyrelsen synes i sistnämnda avseende hava räknat allenast

med det antal fall av ansökningar, där föreläsningsbyrån måst giva direkt avslag. Däremot synes överstyrelsen ej hava tagit i betraktande, att byrån redan tidigt under budgetåret måst tillkännagiva, att anslaget tagit slut och att således inga ytterligare ansökningar kunde upptagas till prövning. Det ligger i sakens natur, att efter ett dylikt meddelande inga nya ansökningar blivit insända till byrån och således ej heller kunnat redovisas i statistiken över inkomna men avslagna ansökningar. Detta torde emellertid ej böra anses vara en tillräcklig anledning att bortse ifrån de *faktiska* förhållandena. Till yttermera visso förtjänar framhållas, att för innevarande budgetår statens anslag för höstterminen 1928 var förbrukat redan i oktober månad och att — sedan rekvisiterna erhållit upplysning härom — givetvis inga nya ansökningar vidare inkommit.

Överstyrelsen har själv hänvisat till de sakkunnigas betänkande av år 1918, enligt vilket »*avslag å en ansökning om statsanslag till dylika föreläsningar endast rent undantagsvis skall behöva förekomma*». Uppenbarligen är det också ett statsintresse, att denna princip upprätthålles. Detta innebär ej heller något otillbörligt gynnande av föreläsningsanordnarna, vilka enligt av statsmyndigheterna utfärdade bestämmelser själva få vidkännas motsvarande ökning i sina egna kostnader. På nu anförda skäl tillåter sig alltså centralförbundet hemställa om bifall till sin underdåniga ansökan om ett till kronor 180 000 förhöjt anslag för nu ifrågakvarande ändamål.»

Det anslag det här gäller beviljades av riksdagen första gången år 1919. Till grund för riksdagens beslut låg det utlåtande, som den 19 oktober 1918 hade avgivits av inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning och avgivande av förslag dels rörande omläggning av upplysnings- och undervisningsverksamheten för nykterhetens främjande, dels ock angående åtgärder för motarbetande av missbruk av tobak och kaffe.

De sakkunnigas förslag gick därpå ut, att staten efter vissa av staten själv fastställda grunder skulle anslå *erforderliga* medel till understöd åt upplysningsarbetet i ovan omnämnda båda avseenden, vadan anslaget enligt de sakkunnigas mening borde få karaktären av förslagsanslag.

Anslaget, som emellertid utgått och alltjämt utgår som reservationsanslag, disponeras efter följande, av kungl. skolöverstyrelsen fastställda grunder:

På särskild ansökan kan den av kungl. skolöverstyrelsen förordnade föreläsningsbyrån — för närvarande centralförbundet för nykterhetsundervisning — inom ramen av tillgängliga medel bevilja statsbidrag till föreläsarens arvode med högst kronor 23:33 per föreläsning. Rekvirenten kan även beviljas bidrag till föreläsarens resekostnader intill $\frac{3}{4}$ av det belopp, varmed dessa överstiga 20 kronor, ävensom bidrag till traktamente, när detta överstiger 18 kronor. Slutligen kan av tillgängliga statsmedel ersättas rekvisiternas alla kostnader för föreläsningsarvode (dock högst 35 kronor per föreläsning), resor och traktamenten, när det är frågan om föreläsningar bl. a. vid lärarmöte, vid läroanstalt, ävensom inom armén och marinen samt för föreläsningar, anordnade av nykterhetsnämnder, respektive av fattigvårdsstyrelser, som tjänstgöra som nykterhetsnämnder.

Av föreläsningsbyråns redogörelse för budgetåret 1927—1928 inhämtas emellertid, att av hela statsanslaget kronor 120 000 allenast ungefär 15 000 kronor kunnat utbetalas i resekostnads- och traktamentsbidrag och att i mycket stor utsträckning bidrag måst nekas jämväl till föreläsningsarvode. Vidare inhämtas, att rekvirenternas egna kostnader allenast för de *med statsunderstöd* anordnade föreläsningarna utgjort ej mindre än kronor 280 051:83. Det förtjänar även framhållas, att — om man frånser läroanstalter etc. — föreläsninganordnarnas (rekvirenternas) utgifter ökas i samma proportion som statens anslag ökas, vadan statsanslagets höjning ingalunda, såsom en del förmenta, innebär någon slags premiering av de föreningar och institutioner, vilka med statsbidrag bedriva upplysningsverksamhet i alkoholfrågan och i de övriga spörsmål, som därmed sammanhånga (etiska, hygieniska, socialekonomiska och folkbildningsspörsmål o. s. v.).

Det vill synas som självklart, att statsanslagets lämpliga storlek bör fixeras uteslutande med hänsyn till den betydelse statsmakterna själva tillmäta ett under statens kontroll och efter av staten fastställda grunder bedrivit objektivt upplysningsarbete om alkoholens verkningar för individ, familj och samhälle. Det torde också förtjäna påpekas vid beloppens bestämmande, att ifrågavarande anslag enligt riksdagens eget beslut skall utgå ur rusdrycksmedelsfonden och således ej belasta budgeten i övrigt.

Om man bedömer här ifrågavarande anslagsäskande ur nu sagda synpunkter, synes det oss, som om mycket starka skäl hava anförts av såväl föreläsningsbyrån som av kungl. skolöverstyrelsen för den ifrågasatta ökningen. För vår del vilja vi för den skull förorda, att — i enlighet med skolöverstyrelsens hemställan — anslaget måtte bestämmas till kronor 170 000 för budgetåret 1929—1930. Gärna hade vi varit med om att hemställa om det högre beloppet, eftersom statens anslag till upplysningsverksamheten helst icke borde »ransoneras» utöver de av statsmakterna själva fastställda härovan refererade grunderna. Snarare borde anslaget sättas så pass högt, att alla sammanslutningar, vilka ha intresse utav att bedriva upplysningsverksamhet i nykterhetsfrågan, sattes i tillfälle att göra detta, vilket nu ej kan ske. Av lämplighetsskäl ha vi emellertid rörande detta anslag liksom ifråga om de senare berörda stannat vid de belopp, som kungl. skolöverstyrelsen ansett motiverade, allt under förhoppning om vinnande av enighet häri.

Som ett huvudskäl för avvisandet av kungl. skolöverstyrelsens hemställan om höjning till kronor 10 000 av *det till Kungl. Maj:ts disposition stående anslaget till främjande i övrigt av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder* har departementschefen anförts, att anslaget hittills visat sig vara tillräckligt. Detta är riktigt endast såtillvida, att Kungl. Maj:t kunnat tillgodose de behov, som prövats välgrundade och som i form av ansökningar bringats inför Kungl. Maj:t. Det har emellertid av skolöverstyrelsen vits-

ordats, »att under senare år i alltjämt ökad utsträckning anslagsbehov gjort sig gällande, vilka synas falla inom området av de ändamål, ifrågavarande reservationsanslag avser att tillgodose». Även med hänsyn till det arbete, som för närvarande på flera håll har igångsatts för anordnandet av nykterhetsundervisningen för bekämpandet av »fylleriet vid ratten», för studiet av olika lagstiftningssystem etc., synes det vara välbetänkt, att marginalen för det anslag, som ställes till Kungl. Maj:ts förfogande, icke bestämmes alltför snävt. Trygghet för att inga andra framställningar om anslag bliva beviljade än sådana, som äro av verkliga behov påkallade, synes oss ligga däri, att beloppet ställes till Kungl. Maj:ts förfogande och att Kungl. Maj:t således har att i varje fall pröva och avgöra, huruvida bidrag skall givas eller icke.

Med hänsyn till den stora vikt, som man måste fästa vid, att nykterhetsundervisningen i skolorna blir effektivt ordnad, synes det oss, att riksdagen för sin del icke bör avvisa kungl. skolöverstyrelsens hemställan om anvisande av *ett engångsanslag å kronor 18 000 för inköp av omkring 35 000 exemplar av handledning för lärare vid nykterhetsundervisning att utdelas till samtliga lärare i riket.*

I sitt yttrande till Kungl. Maj:t på denna punkt hade skolöverstyrelsen först erinrat om, att av den »Handbok i alkoholfrågan», som med statsmedel och på Kungl. Maj:ts uppdrag utgavs av överstyrelsen år 1924, allenast 4- à 5 000 exemplar vunnit köpare.

Härefter fortsätter överstyrelsen:

»För att kunna tillräckligt verksamt främja nykterhetsundervisningen i skolorna synes det därför överstyrelsen nödvändigt, att statsmakterna vidtaga särskilda åtgärder för effektiv spridning av den nu utkommande handledningen för lärare vid nykterhetsundervisningen. Överstyrelsen anser detta så mycket mera, som överstyrelsen av denna handledning väntar större direkt inflytande på nykterhetsundervisningen än av handboken, dels därför att handledningen är direkt tillrättalagd för skolans behov, dels därför att i handledningen avbildats ett fylligt urval av materiell för nykterhetsundervisningen. Mest ändamålsenligt synes det överstyrelsen vara, att staten till varje i tjänst varande lärare vid rikets samtliga lägre och högre skolor utan kostnad för denna utdelade ett exemplar av den nya handledningen. Kostnaden härför är i förhållande till det gagn för nykterhetsundervisningen, en dylik engångsåtgärd kan beräknas medföra, synnerligen måttlig. Infordrade anbud från handledningens förläggare giva vid handen, att 30 000 exemplar av handledningen skulle kunna tillhandahållas staten till en kostnad av ungefär 14 000 à 15 000 kronor. Då antalet lärare vid rikets samtliga ifrågavarande läroanstalter kan uppskattas till 30 000 à 35 000, torde, med tillägg för vissa distribueringskostnader, ett anslag av 18 000 kronor möjliggöra en utdelning av handledningen på sätt, överstyrelsen anført, och får överstyrelsen därför i underdånighet hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte av riksdagen utverka ett extra reservationsanslag av 18 000 kronor till inköp för utdelning bland rikets lärare av den av överstyrelsen på Eders Kungl. Maj:ts uppdrag utgivna handledning för lärare vid nykterhetsundervisningen.»

Departementschefen förklarar härtill, att han »icke för närvarande» kan tillstyrka anslaget ifråga. Han förutsätter, »att ett stort antal lärare av intresse för saken» anskaffa handledningen men tillägger: »Skulle det inträffa att överstyrelsens farhågor bliva besannade, torde frågan om särskilda åtgärders vidtagande för arbetets spridning böra återupptagas.»

För vår egen del anse vi, att ett dylikt undanskjutande av frågan är mindre lämpligt, och att det även kan medföra ökade kostnader. Visserligen kan man förvänta, att de för nykterhetsfrågan särskilt intresserade lärarna skola skaffa sig handledningen. Men ur samhällets synpunkt är det minst lika viktigt, att även övriga lärare få handledningen i sina händer och därmed även få ökade möjligheter och ökad anledning att bättre än hittills rusta sig för meddelandet av en så god nykterhetsundervisning som möjligt.

I likhet med kungl. skolöverstyrelsen finna vi det lämpligt och gagneligt, att staten på detta sätt uppmuntrar till större aktivitet från lärarkårens sida. Genom det nyligen, den 24 sept. 1928, utfärdade nya kungl. cirkuläret rörande nykterhetsundervisningen har dessutom lärarkåren ålagts ett ökat ansvar på detta område, medförande även ökat arbete, vadan också detta väl motiverar en åtgärd av den art, det här gäller.

Ifrågasätts kan emellertid, om tillhandahållandet åt lärarpersonalen icke lämpligast borde ske på det sätt, att resp. skolstyrelser tillställdes handledningen såsom tillskott till befintlig undervisningsmateriell och såmedels komme undervisningen till godo oavsett inträffande växlingar på lärarposterna. Huvudsaken är dock, att vidtagen åtgärd länder till åsyftat resultat. Även om man väljer den av kungl. skolöverstyrelsen föreslagna vägen, sammanfaller denna med den, som förut i liknande fall har praktiserats. Vi syfta härvid på att det gamla kungl. cirkuläret om nykterhetsundervisningen, vilket utfärdades den 4 nov. 1892, kompletterades med den bestämmelsen, att Robert Tigerstedts skrift »Om spritdryckerna» skulle genom ekklesiastikdepartementets försorg »utdelas till de lärare, vilka det tillkommer att meddela berörda undervisning, för att tjäna dem såsom vägledning vid densamma» etc.

Skulle på sätt departementschefen föreslår frågan uppskjutas, och det sedan visar sig, att den av skolöverstyrelsen nu ifrågasatta åtgärden befinnes påkallad, blir kostnaden väsentligt högre. Vid en *ny* sättning av handledningen lär man nämligen ej kunna hålla priset nere vid det nu ifrågasatta beloppet kronor 0: 52 (cirka) per ex. för papper, tryckning och distribution.

Även av dessa skäl synes det oss lämpligast, att riksdagen redan nu bifaller, vad skolöverstyrelsen begärt.

Utöver vad som redan anförts beträffande de speciella anslagsposterna vilja vi icke underlåta att fästa uppmärksamheten därpå, att allteftersom landstingens och kommunernas ekonomiska intäkter överförts till statsverket, det icke torde kunna förnekas, att statens skyldighet att bidra till de kostnader, som betingas av rusdryckshanteringen, i viss mån ökats.

Då riksdagens båda nykterhetsgrupper, som inom sig räkna medlemmar från riksdagens alla politiska partier, på i huvudsak nu anförda grunder uttalat sig för, att anslagsbeloppen till nykterhetens främjande bestämmas i enlighet med kungl. skolöverstyrelsens förslag, och vi bringa en hemställan härom inför riksdagen, sker detta i förvissning om att de metoder för folknykterhetens främjande de begärda anslagen avse att främja äga allmänt gillande.

Under återopande av vad sålunda anförts, få vi hemställa,

att riksdagen måtte för budgetåret 1929—1930 anvisa

dels till undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande ett *extra* anslag av 178 000 kronor, att under de villkor, som av Kungl. Maj:t prövas lämpliga, utgå till de ändamål och med högst de belopp, som finnas angivna under nr 1—19 i den här efteråt intagna tablån;

dels till föreläsnings- och instruktionsverksamhet, bedriven i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t kan finna lämpligt fastställa, ett *extra* reservationsanslag av 170 000 kronor (nr 20 i tablån);

dels till främjande i övrigt av nykterhet och motarbetande av dryckenskapens följder, att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande, ett *extra* reservationsanslag av 10 000 kronor (nr 21 i tablån);

dels ock till inköp för utdelning bland rikets lärare av handledning för lärare vid nykterhetsundervisningen ett *extra* reservationsanslag av 18 000 kronor (nr 22 i tablån),

ävensom medgiva, att möjligen uppkommande besparingar på de till anordnande av en social fortbildningskurs för lärare m. fl. samt av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl. avsedda medel må enligt Kungl. Maj:ts bestämmande användas till utarbetande, utgivning och spridning av materiell för nykterhetsundervisningen.

Anslagets ändamål	Kronor
1) Anordnande under år 1930 av en social fortbildningskurs för lärare m. fl.	40 000
2) Anordnande under år 1930 av en allmän utbildningskurs i alkoholfrågan för studie- och ungdomsledare m. fl.	16 000
3) Understöd för utgivande av en tidskrift för undervisnings- och upplysningsverksamheten för nykterhetens främjande (»Tirfing, tidskrift för nykterhetsfrågans studium»)	5 000

	Kronor
4) Främjande av centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet	20 000
5) Underhåll och skötsel av centralförbundets för nykterhetsundervisning bibliotek	1 000
6) Främjande av Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamlings upplysningsbyrås verksamhet	12 000
7) Främjande av Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran verksamhet	5 000
8) Främjande av Sveriges Storloges av I. O. G. T. studie- och ungdomsverksamhet	29 000
9) Främjande av Sveriges blåbandsförenings studie- och ungdomsverksamhet	8 000
10) Främjande av nationaltemplarordens studie- och ungdomsverksamhet	10 000
11) Främjande av nykterhetsorden Verdandis studie- och ungdomsverksamhet	4 000
12) Främjande av Sveriges studerande ungdoms helnykterhetsförbunds verksamhet	6 000
13) Främjande av nykterhetsföreningen Vita bandets studie- och ungdomsverksamhet	4 000
14) Främjande av Sveriges lärares nykterhetsförbunds verksamhet	5 500
15) Främjande av järnvägsmännens helnykterhetsförbunds verksamhet	1 000
16) Främjande av Sveriges polismäns helnykterhetsförbunds verksamhet	1 000
17) Främjande av Motorförarnas helnykterhetsförbunds verksamhet	5 000
18) Bidrag till uppehållande av internationella byråns i Lausanne för alkoholismens bekämpande (Bureau international contre l'alcoolisme) verksamhet	2 500
19) Arvode åt den hos skolöverstyrelsen anställde konsulenten för nykterhetsundervisning och nykterhetsupplysning	3 000
20) Föreläsnings- och instruktionsverksamhet för nykterhetens främjande m. m., <i>reservationsanslag</i>	170 000
21) Främjandet av nykterhet på andra än ovan anförda sätt och motarbetande av dryckenskapens följder, <i>reservationsanslag</i>	10 000
22) Inköp för utdelning bland rikets lärare av handledning för lärare vid nykterhetsundervisningen, <i>reservationsanslag</i>	18 000

Stockholm den 19 januari 1929.

A. J. Bårg.	Oscar Ericson.	N. S. Norling.
Oscar Olsson.	J. Bergman.	Ulrik Leander.